

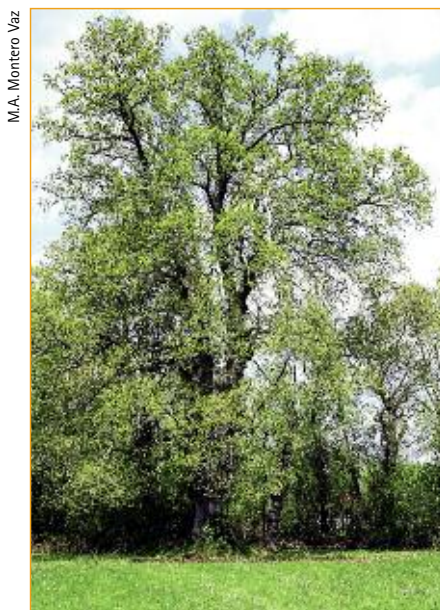
ÁRBORES E FORMACIÓNS SENLLEIRAS DO PAÍS

HISTORIA DO CATÁLOGO

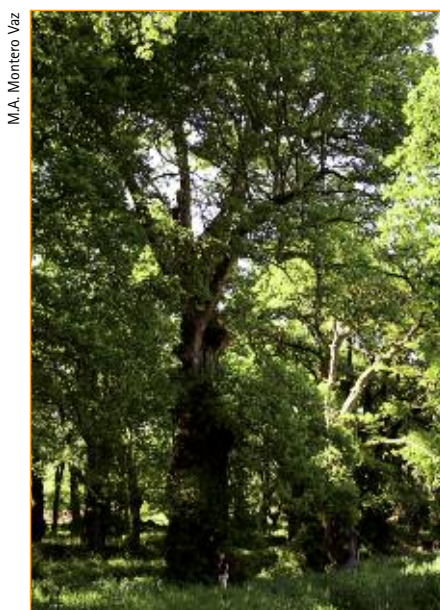
O nacemento do Catálogo Galego de Árbores e Formacións Senlleiras non se produce en 2007 (ano da publicación do Decreto 67/2007), moitos foron antes os que se preocuparon de inventariar as árbores máis notábeis do noso territorio. En 1984, a Dirección Xeral do Forestal e do Medio Ambiente Natural da Xunta encargou a unha consultora madrileña a realización do "Inventario de árboles sobresalientes de Galicia", non foron poucos os atrancos cos que se atoparon os redactores de dito informe, pois se a xeografía galega é complicada, máis complicado lles resultou a idiosincrasia dos galegos. Aínda así fixeron un traballo moi detallado no que recolleron 260 exemplares, moitos deles desaparecidos na actualidade.

No ano 2000, a Xunta de Galiza decide dar un paso máis e declara Monumentos Naturais o Souto da Retorta ou Eucaliptal de Chavín (Decreto 77/2000, de 25 de febreiro), no que presumiblemente se atopaban as árbores máis altas de Europa, se ben na actualidade está comprobado que esta honra lle corresponde a un "carri" (*Eucalyptus diversicolor* F. Muell.) situado en Coimbra (Portugal); a Fraga de Catasós (Decreto 76/2000, de 25 de febreiro), formación mixta de carballos e castiñeiros de orixe antrópica, plantados a finais do S. XIX polos antigos propietarios do Pazo de Quintela e declarados exemplares únicos pola FAO en 1954 por posuír os fustes de castiñeiros máis altos de Europa; e o Souto de Rozabales (Decreto 78/2000, de 25 de febreiro), no que habitan algúns dos castiñeiros de maior volumetría e idade de Galiza, superando a maior parte dos exemplares os 500 anos de vida, entre os que se atopa o Castiñeiro de Pumbariños, de máis de 14 metros de perímetro na base do tronco.

En 2001 apróbase a Lei 9/2001 de Conservación da Natureza que no Artigo 52 xa fala do Catálogo Galego de Árbores Senlleiras, no que se incluírán "aqueles exemplares ou rodais cuxa conservación sexa necesario asegurar polos seus valores ou intereses naturais, culturais,

Carballa da Rocha (Rairiz da Veiga, Ourense).

Devesa do Pazo de Cartelos (Carballedo, Lugo).

científicos, educativos, estéticos ou paisaxísticos".

Algúns anos máis tarde, en 2003, Carlos Rodríguez Dacal e Jesús Izco Sevillano publican o libro "Árboles Monumentales en el Patrimonio Cultural de Galicia" no que recollen 345 exemplares arbóreos monumentais, a maior parte deles situados en Pazos, Mosteiros, Castelos e outros lugares de interese cultural de Galiza, aínda que tamén

J. Gaspar Bernárdez e Antonio Rigueiro*

inclúen algúns exemplares situados en espazos naturais.

Xa en 2007, a Xunta declara Monumento Natural a Carballa da Rocha, en Rairiz da Veiga, pequeno grupo de carballos no que destaca un exemplar que conta coa honra de aparecer no escudo deste concello ourensán.

Un anexo do Decreto 67/2007 da Xunta, publicado o día 22 de marzo no Diario Oficial de Galicia, fai público o "Catálogo Galego de Árbores e Formacións Senlleiras" no que se recollen 106 árbores e 21 formacións senlleiras. Trátase dun catálogo inicial, provisorio e aberto.

En 2008, a Dirección Xeral de Conservación da Natureza edita o libro "Árbores e Formacións Senlleiras de Galicia", escrito por Antonio Rigueiro Rodríguez, J. Gaspar Bernárdez Villegas e Carlos Rodríguez Dacal, con fotografías de Miguel Ángel Montero Vaz, no que se describen as árbores e formacións incluídas no catálogo.

SITUACIÓN ACTUAL

O catálogo reúne algunhas das árbores máis destacábeis do noso territorio, e é aquí onde xorde o verdadeiro problema, cales son os criterios que se deben seguir á hora de incluír unha árbore ou formación? En principio son varios os parámetros que se analizan para cada exemplar, sirva como mostra un pequeno resumo de tales criterios:

- Morfoloxía e biometría: caracteres estes que engloban a forma e a beleza, a dendrometría (dimensións), a idade e a produción de madeira, cortiza ou froitos, etc. Por estes parámetros foron incluídos a maior parte dos carballos, castiñeiros e sobreiras do catálogo.
- Singularidade taxonómica, biolóxica, corolóxica, ecolóxica ou paisaxística: exemplares tan representativos como os Ombúes do Pazo de Ribadulla (Vedra) e o do Centro Cultural de Santa Cruz (Oleiros) ou mesmo o Teixedo de Casaio, bosque relicto de épocas pasadas e único en Galiza, foron

catalogados atendendo a estes criterios.

- Valor histórico, cultural, relixioso, popular, simbólico ou didáctico: baseándose nestes aspectos forman parte do catálogo exemplares tan dispares como o Castiñeiro da Capela (Begonte), que chegou aos nosos días grazas á sensibilidade e tenacidade do artista local Vitor Corral, que se pechou dentro dun oco no tronco da árbore para evitar que o arrincaran cando se fixeron os movementos de terras para a ampliación da estrada nacional VI, aproveitando a súa estada nese cárcere voluntario para esculpir na propia madeira da árbore unha imaxe da Virxe do Rosario; e tamén a Figueira de Rosalía de Castro (Padrón), citada no poema *Adiós ríos, adiós fontes*, do poemario *Cantares gallegos*, o Carballo do Pelete (A Lama), regado con viño tinto todos os anos na festividade da Virxe dos Remedios, o 8 de setembro, e o Carballo de San Antonio no concello coruñés de Carballo.

M.A. Montero Vaz

Teixo de Balmonte (Castro de Rei, Lugo).

O FUTURO DAS NOSAS ÁRBORES SENLLEIRAS

O día 13 de outubro de 2011 publicouse no Diario Oficial de Galicia a Orde da Consellería de Medio Rural do 3 de outubro de 2011 pola que se actualiza o Catálogo galego de árbores senlleiras, incorporándose ao catálogo 41 árbores novas e 10 novas formacións. Para esta ampliación foi aberto un proceso de participación pública, deste xeito foron revisadas case un milleiro de solicitudes achegadas desde distintas institucións, asociacións, particulares, etc. Despois de visitar os exemplares, facer medicións e comprobar o estado fitosanitario, foron analizadas as solicitudes polo Comité das Árbore Senlleiras, órgano ao que corresponde, segundo o Decreto 67/2007, facer as propostas de inclusión de novas árbores e formacións no catálogo.

É unha magoa ter que asistir á desaparición dalgúns exemplares únicos no nosa xeografía, nalgúns casos monumentos que non chegaron a ver o nacemento do catálogo, como o Castiñeiro da Costa, en Casaio, con máis de 12 metros de perímetro basal e próximo aos 500 anos de vida, morto hai poucos anos debido a un lume. Máis recentemente temos que lamentar a morte dunha das faias de Castrelos (Vigo), do Piñeiro Manso dos Candeiras (Ponteareas) e do Chopo branco do Balneario de Cuntis, que se incluíra no catálogo na ampliación deste ano. Pero non debemos esquecer que se trata, en moitos casos, de árbores moi vellas, febles e doentes, nos tramos finais da súa lonxevidade ás veces, polo que requiren cuidados especiais para garantir a súa persistencia o maior tempo posíbel. Ademais, trátase

dun catálogo aberto, do que caerán algúns exemplares e entrarán outros, e dos estudos que temos feito dedúcese que Galiza conta con centos de exemplares que serán merecentes de entrar no catálogo nas calendas futuras.

Bibliografía:

- RIGUEIRO RODRÍGUEZ, A; BERNÁRDEZ VILLEGAS, J.G. Et RODRÍGUEZ DACAL, C. (2008). *Árbores e Formacións Senlleiras de Galicia*. Dirección Xeral de Conservación da Natureza. Consellería do Medio Rural. Xunta de Galiza.
- RODRÍGUEZ DACAL, C. Y J. IZCO (2003). *Árbores Monumentales en el Patrimonio Cultural de Galicia*. 2 Tomos. Consellería de Cultura, Comunicación Social e Turismo. Xunta de Galiza.
- XUNTA DE GALIZA (1985). *Inventario de Árbores Sobresalientes de Galicia (Inéd.)*. Dirección Xeral do Forestal e do Medio Ambiente Natural. Consellería de Agricultura, Pesca y Alimentación. Xunta de Galiza.

BIOCONSTRUCCIÓN
OBRABIO S.L.

As Laxes
27891 Sargadelos

obrablo@gmail.com
657 620 767
982 557 916

www.obrablo.com

* Gaspar Bernárdez e Antonio Rigueiro son autores, xunto con Carlos Rodríguez Dacal, e fotografías de Miguel Ángel Montero Vaz, do libro "Árbores e Formacións Senlleiras de Galicia".